

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ**ΘΕΜΑ: Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΟ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ**

Η προτεινόμενη διδακτορική διατριβή έχει ως στόχο της να παρουσιάσει τον κόσμο του θεάτρου, όπως αυτός διαφαίνεται στα επιγράμματα της *Παλατινής* και της *Πλανούδειας Ανθολογίας*, από την Κλασική μέχρι την Ελληνιστική και Αυτοκρατορική Εποχή (5^{ος} αιώνας π.Χ.-6^{ος} αιώνας μ.Χ.), με ιδιαίτερη έμφαση στην περίοδο από τον 3^ο π.Χ. έως τον 6^ο μ.Χ. αιώνα, και να καταδείξει τις αλλαγές που συντελέστηκαν κατά τους Ελληνιστικούς και Αυτοκρατορικούς χρόνους στον μαγικό κόσμο του θεάτρου, όπως αυτός αποτυπώνεται στο επιγραμμικό είδος.

Για τον σκοπό αυτό θα αντληθούν και θα εξεταστούν επιγράμματα από το V (ερωτικά), VI (αναθηματικά), VII (επιτύμβια), IX (επιδεικτικά), X (προτρεπτικά), XI (συμποτικά- σκωπτικά), XII (Παιδική Μούσα του Στράτωνος), XIII (επιγράμματα διαφόρων μέτρων) βιβλίο της *Π.Α.* καθώς και επιγράμματα από την ανθολογία του Μάξιμου Πλανούδη (XVI βιβλίο). Οι αναφορές για τον κόσμο του θεάτρου σε τόσο διαφορετικής θεματολογίας επιγράμματα καθώς και το πλήθος των επιγραμματοποιών που ασχολούνται με το θέμα, οι οποίοι ζουν και δημιουργούν σε διαφορετικές εποχές ο καθένας, καταδεικνύουν την πολυπλοκότητα, ταυτόχρονα όμως, και την μαγεία του θεάτρου.

Αρχικά θα υπάρξει μια πολύ σύντομη εισαγωγή τόσο για το ίδιο το επίγραμμα ως φιλολογικό είδος όσο και για τις σημαντικότερες αρχαίες συλλογές επιγραμμάτων κατά την μετακλασική περίοδο, εποχή όπου συντελείται και η μεγάλη ακμή του επιγράμματος. Ιδιαίτερη μνεία θα γίνει στην *Παλατινή* και *Πλανούδεια Ανθολογία* με μια σύντομη έκθεση των θεμάτων που περιλαμβάνονται στα δεκαέξι βιβλία και μια εκτενέστερη της θεματολογίας των βιβλίων από τα οποία θα αντληθούν τα προς εξέταση επιγράμματα.

Στην συνέχεια της εισαγωγής η παρούσα εργασία θα επικεντρωθεί στην αναλυτική παρουσίαση του κόσμου του θεάτρου από την κλασική μέχρι την αυτοκρατορική εποχή, με κύριο σκοπό να επισημανθούν οι αλλαγές που συντελέστηκαν σε αυτό το είδος με την πάροδο των χρόνων, αλλαγές που, όπως προτιθέμεθα να αποδείξουμε, συνάδουν με τις διαφορετικές κοινωνικές, πολιτικές, πολιτιστικές και οικονομικές συνθήκες κάθε εποχής. Το θέατρο, ως ζωντανή πραγματικότητα, φαίνεται ότι επηρεάζει και επηρεάζεται από την κοινωνία στην οποία δημιουργείται και με την οποία βρίσκεται σε συνεχή αλληλεπίδραση.

Για παράδειγμα το θέατρο στην Αθήνα της Κλασικής εποχής, κυρίως με τους τρεις σπουδαίους τραγικούς ποιητές (Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη) αποτελούσε το σημαντικότερο παιδαγωγικό μέσο για τους αρχαίους Αθηναίους, γεγονός απόλυτα

συμβατό με την πολιτική και κοινωνική οργάνωση της Αθήνας (πόλη-κράτος). Αντίθετα κατά την Ελληνιστική και Αυτοκρατορική εποχή όπου το πολιτικό και κοινωνικό σκηνικό αλλάζει και δίνεται προτεραιότητα στο ίδιο το άτομο και όχι στο σύνολο, το θέατρο εξελίσσεται σε έναν ευχάριστο και ανέμελο τρόπο διασκέδασης του ατόμου που το βοηθάει να ξεφύγει από την δυσβάσταχτη καθημερινότητα και πραγματικότητα.

Επιπλέον μία από τις πιο εντυπωσιακές και παράδοξες αντινομίες και αντιφάσεις που η παρούσα εργασία στοχεύει να αναδείξει και ίσως να αποδείξει είναι ότι, ενώ το επίγραμμα ως είδος γνωρίζει την μεγαλύτερη ακμή του κατά την Ελληνιστική εποχή και αργότερα, το θέατρο ως καλλιτεχνικό είδος, τουλάχιστον στην υψηλή μορφή που είχε κατά τα κλασικά χρόνια, φαίνεται να αλλάζει σημαντικά και να αποκτά νέες διαστάσεις. Ακόμη ένα άλλο παράδοξο αποτελεί το γεγονός ότι οι ποιητές επιλέγουν ένα ιδιαίτερα σύνθετο και προσεγμένο λογοτεχνικό είδος (το επίγραμμα) για να μιλήσουν, όχι πλέον για την υψηλή τέχνη του θεάτρου, αλλά για λαϊκά και ανάλαφρα καλλιτεχνικά δρώμενα. Ενδέχεται βέβαια η παρούσα εργασία να μπορέσει να αποδείξει ότι οι παραπάνω αντιφάσεις δεν είναι τόσο παράδοξες, αν συνδυαστούν και συνεκτιμηθούν με το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο και τις ανάγκες κάθε εποχής.

Μετά την εισαγωγή θα ακολουθήσει το κύριο μέρος της εργασίας το οποίο θα αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια που θα πραγματεύονται, μέσα από την εξέταση συγκεκριμένων επιγραμμάτων, θέματα που σχετίζονται με τον κόσμο του θεάτρου. Η εξέταση των επιγραμμάτων θα γίνεται με την εξής μορφή: θα παρατίθεται το προς μελέτη επίγραμμα, θα ακολουθεί μικρή εισαγωγή για τον επιγραμματοποιό και την δράση του, μετάφραση, σύντομη περίληψη του θέματος και τέλος παρατηρήσεις σχετικές πρωτίστως με το περιεχόμενο και δευτερευόντως με την μορφή και το ύφος του επιγράμματος εν γένει.

Αναλυτικότερα στο πρώτο κεφάλαιο θα εξεταστούν επιγράμματα που αφορούν τραγικούς και κωμικούς ποιητές, αλλά και μίμους ή παντόμιμους. Ειδικότερα στην αρχή θα γίνει σύντομη αναφορά στους τρεις μεγάλους τραγικούς (Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη) και κωμικούς (κυρίως Αριστοφάνη) ποιητές των κλασικών χρόνων (5^{ος} -4^{ος} αιώνας π.Χ.) και θα επισημανθεί πως αυτοί και το έργο τους αποτιμώνται στην Ελληνιστική και Αυτοκρατορική εποχή (3^{ος} αιώνας π.Χ.-6^{ος} αιώνας μ.Χ.). Στην συνέχεια του κεφαλαίου θα εξεταστούν πιο εκτενώς ποιητές της Μέσης Κωμωδίας και ακόμη πιο αναλυτικά ποιητές της Νέας Κωμωδίας, ιδιαίτερα δε ο Μένανδρος. Το κεφάλαιο θα ολοκληρωθεί με εκτενή αναφορά στο είδος των μίμων και των παντόμιμων που ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή καλλιτεχνικά θεάματα κατά την Ελληνιστική και Αυτοκρατορική εποχή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξεταστούν τα επιγράμματα εκείνα που αφορούν δημοφιλείς τραγικούς μύθους και μυθολογικούς ήρωες και πως αυτοί χρησιμοποιούνταν από τους αρχαίους ποιητές (τραγικούς και κωμικούς), αλλά και πως προσλαμβάνονται στην Ελληνιστική και Αυτοκρατορική εποχή. Στην αρχή θα προτάσσεται μια μικρή εισαγωγή για το θέμα του μύθου ή τα χαρακτηριστικά του

μυθολογικού προσώπου. Στην συνέχεια θα γίνεται αναφορά στην πρόσληψή τους από τους αρχαίους κλασικούς και τέλος πώς αυτή εξελίχθηκε (άλλοτε όμοια και άλλοτε διαφοροποιημένη) στους Ελληνιστικούς και Αυτοκρατορικούς χρόνους. Από τα εξεταζόμενα επιγράμματα, που αντανακλούν και αναπαριστούν την πραγματικότητα της εποχής, φαίνεται ότι γνωστοί τραγικοί μύθοι χρησιμοποιούνται πλέον ως θέματα των μίμων και των παντόμιμων, μερικές φορές ακόμα και από μια άλλη οπτική, ενώ δημοφιλείς μυθολογικοί ήρωες παρουσιάζονται άλλοτε ως παραδείγματα μίμησης για τους σύγχρονους, άλλοτε όμως ως παραδείγματα αποφυγής ή ακόμη και σάτιρας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα εξεταστούν τα επιγράμματα εκείνα που έχουν ως θέμα τους κάποια επαναλαμβανόμενα μοτίβα που ήταν κοινά και δημοφιλή στην κωμωδία, ιδιαίτερα στην Νέα, αλλά και στους μίμους και στην παντομίμα. Κάποια από τα πιο γνωστά θέματα που επαναλαμβάνονται στα επιγράμματα είναι: αυτό της άπιστης γυναίκας, του άπληστου, της μέθησης γυναίκας, του μισάνθρωπου και δύσκολου ανθρώπου, του πονηρού δούλου, του λαίμαργου, του φιλάργυρου, των παρηκμασμένων εταίρων, των στείρων γυναικών, των έκθετων παιδιών, των παράνομων ή ανεκπλήρωτων ερώτων και αρκετά ακόμη. Όλα αυτά τα θέματα που αποτυπώνουν την πολυπλοκότητα και τις αλλαγές που είχαν συντελεστεί στην κοινωνία, παρουσιάζονταν κυρίως, από τους μίμους και παντόμιμους, σε συμπόσια, ιδιωτικούς ή μικρούς δημόσιους χώρους και λιγότερο στα μεγάλα θέατρα της εποχής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα αναλυθούν εκείνα τα επιγράμματα που κάνουν λόγο για τους βασικούς συντελεστές του θεάτρου και των «παραστάσεων», όπως ήταν οι ηθοποιοί, οι χορευτές, οι τραγουδιστές, οι μουσικοί, και άλλοι. Επίσης θα εξεταστούν επιγράμματα που σχετίζονται με θιάσους ηθοποιών, ορχηστών και άλλων σχετικών με το θέατρο συντεχνιών, καθώς και επιγράμματα που κάνουν λόγο για τα σύνεργα ή τον εξοπλισμό που είχαν οι ηθοποιοί και οι υπόλοιποι καλλιτέχνες για να «υποδυθούν» τους ρόλους τους. Τέλος από την εξέταση αυτών των επιγραμμάτων μπορεί ενδεχομένως να αποτιμηθεί τόσο η θέση όσο και η ανταπόκριση που είχαν στην κοινωνία οι άνθρωποι του θεάτρου και των πάσης φύσεως «παραστάσεων».

Μετά την ολοκλήρωση των τεσσάρων κεφαλαίων θα ακολουθήσουν τα συμπεράσματα της έρευνας. Μεταξύ άλλων ένας βασικός στόχος της εργασίας θα είναι να παρακολουθήσει και να αναδείξει την εξέλιξη του θεάτρου, όπως αυτή αποτυπώνεται στο επίγραμμα, από την Κλασική μέχρι την Αυτοκρατορική εποχή, με ιδιαίτερη έμφαση στις αλλαγές που συντελέστηκαν την Ελληνιστική και Αυτοκρατορική περίοδο, αλλαγές που ενδεχομένως να αντικατοπτρίζουν και τις βαθιές τομές στην ίδια την κοινωνία.